

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 14 april 2019

De Plaats

Alex van Heusden

Het is geen model-gezin, moeder Rebekka, vader Izaäk en de tweeling Esau en Jakob, de Harige en de Hielengrijper, elkaars rivalen vanaf de moederschoot. Jakob de tweede die de eerste wil zijn - dat kan niet goed gaan.

Vader Izaäk is oud en blind, onzeker of hij de dag van morgen halen zal. Voor zijn dood wil hij Esau zegenen met de zegen voor de eerstgeborene. Zo was dat toen, een soort van 'doop' bestemd voor de eerstgeborene zoon, de stamhouder. Maar via een slinks en sluw spel weet Jakob, daarin aangestuurd door moeder Rebekka, die zegen voor zichzelf te bemachtigen.

Esau zint op wraak, hij wil Jakob vermoorden. Nu grijpt Rebekka in. Ze stuurt Jakob naar haar broeder Laban in Charan, in Tweestromenland.

Jakob is een vluchteling, op de vlucht voor Esau. Hij heeft een zegen op zak, maar wat moet hij daarmee in den vreemde? Die zegen is ook nog gestolen, komt hem dus niet toe. Wat is hij voor mens? Een bedrieger, iemand die het onderste uit de kan wil, slechts uit op eigen gewin? Wie kan en moet hij worden? Om die vragen draait het hele verhaal waarin Jakob de hoofdrol vervult.

Eerste pleisterplaats op zijn vlucht naar het oosten, op zijn tocht van Bersjeva naar Charan. Heeft die pleisterplaats een naam? We horen een wonderlijke zin: 'Hij [Jakob] ontmoette de plaats.' *De plaats staat er, niet een plaats.* Die plaats moet wel een heel eigen betekenis hebben die in relatie staat tot de mens die daar aangekomen is. Een aankomst als een ontmoeting. Wat is dat: de plaats ontmoeten?

Op die plaats brengt Jakob de nacht door, 'want de zon was ondergegaan'. Dat is geen neutrale mededeling. Elke avond gaat de zon onder, ook in de zomertijd - dat spreekt voor zich. Maar hier markeert de ondergang van de zon het begin van Jakobs ballingschap, zijn verblijf in den vreemde, ver van huis. Hij legt zich te ruste bij een steen aan zijn hoofdeind, geen kiezel, maar een metershoge steen. Daar legt hij niet zijn hoofd op, als op een kussen, hij ligt ernaast, om zich te beschermen. De steen is een verdedigingswal. Is dat niet wat een vluchteling zoekt? Een plaats die bescherming biedt, een veilige haven, een vorm van asiel.

Kerkasiel voor uitgeprocedeerde asielzoekers, in een estafette van kerken - dat zagen we voorbij de week. Elke kerk voor één nacht *de plaats*, een veilige haven. De 24-uursopvang zal pas op 1 juli opengaan. In de hal van de Stopera hebben veertig van hen geprotesteerd tegen de gang van zaken en de burgemeester willen aanspreken op de zorgplicht van de overheid. Wat is die zorgplicht? Plaatsen bereiden voor mensen die anders onder bruggen de nacht zouden moeten doorbrengen.

Jakob ontvangt een droomgezicht, iets als een visioen in zijn slaap. Hij ziet een torenhoge trap, niet zwevend of hangend, maar 'neergezet op aarde', stevig verankerd, 'zijn hoofd raakt de hemel aan'.

Wat hij ziet, is een trap, gemaakt met bakstenen, en zo waren de tempels opgetrokken in Tweestromenland, waarheen hij op weg is, in de vorm van trappen. Mesopotamië, 'Tussen de rivieren', Eufraat en Tigris, Tweestromenland dus, daar waren de eerste grote steden

gebouwd, zoals Uruk, Babel en Ninive, wier skyline gedomineerd werd door tempeltorens, raakpunten van hemel en aarde.

Wat Jakob ziet in zijn droom, verandert een willekeurige plek om te overnachten in *de plaats* - een van ontmoeting die hem een bestemming aanreikt, een project om van zijn leven iets te maken. Hij ziet hoe boden, boodschappers, engelen 'van God' langs die torenhoge trap omhoog en omlaag gaan. En hij legt die beweging omhoog en omlaag als volgt uit. 'Dit is een huis van God' - de gang van de boden omlaag. 'Dit is de poort van de hemel' - de gang van de boden omhoog. Dan komt de beweging als die van een wentelend wiel tot stilstand. 'En daar, JHWH staat boven hem.' Wat? Wie? Welke 'god'? Die van de bijbel, die ene, atypische, met zijn naam: 'Ik ben het', 'Ik zal er zijn', en, zoals tot Jakob gesproken: 'Ik zal jou behoeden overal waar jij gaat.'

Jakob ziet dat hij gezien wordt. En hij ziet wie hij zou kunnen zijn, wat voor een mens, en welk beroep op hem gedaan wordt. Ophouden met bedriegen, stelen en het onderste uit de kan willen. Niet je ego op de voorgrond plaatsen, maar je hart doen uitgaan naar andere mensen die zijn zoals jij - je naasten.

Hilde Domin dichtte:

*Jouw plaats is
waar ogen jou aanzien.
Waar ogen elkaar treffen
ontsta jij.*

De plaats. In het Hebreeuws is dat *ha'maqom*. Mokum - in goed, Jiddisch Amsterdams. Mokum is Amsterdam, zoals *ha'maqom*, 'de plaats', Jeruzalem is. Maar toen Jeruzalem in het jaar 70 van de eerste eeuw onzer jaartelling werd verwoest, stad en heiligdom; en toen vanaf het jaar 135 Jeruzalem een stad werd 'verboden voor Joden' - toen werd *ha'maqom*, 'de plaats', een schuilnaam, een pseudoniem voor God. Als Mokum beneden onbereikbaar ver is, dan maar in Gods naam de ogen opheffen naar Mokum boven, in de hoop dat ooit ontmoet zal worden de plaats waar recht wordt gedaan aan alle verworpenen op aarde, hier beneden.

Jullie hier gekomen met jullie kinderen, op deze plaats van ontmoeting, ook nog in Mokum - jullie weten maar al te goed: je kinderen laten dopen is een keuze. Dopen hoeft niet, mag wel. Je had ook kunnen kiezen voor een ander ritueel om geboorte en opgroei te vieren. Maar Jullie hebben gekozen voor dit millennia oude ritueel van een plens water.

Dopen is zegenen met water. Dopen is zeggen: 'Welkom in deze wereld, onder de mensen.' En hopen dat je kinderen licht mogen vinden. Dat ze nooit hoeven te vluchten. Dat ze leren openstaan voor andere mensen - ook als die er een beetje anders uitzien en een beetje anders leven en een beetje anders denken.

Opvoeden is niet makkelijk. Soms hoor je: het is nagenoeg onmogelijk. Onlangs schreef columnist Frits Abrahams, zelf opa, in *NRC Handelsblad*, naar aanleiding van een kinderpartijtje bij McDonalds, waar de kleinkinderen bijna allen de voorkeur gaven aan de beroemde gestapelde hamburger: 'De grootouders doen het nog slechter dan de ouders.'

Maar dat hoeft niet. Dat kan anders. Duurzamer ook, zeker. Ga er maar aan staan. Deze Ekklesia staat om jullie heen - de mensen die hier komen.

Met regels van Hilde Domin:

*Jij bestaat
omdat ogen jou willen,
je aanzien en zeggen
dat jij bestaat.*

Zeg 'amen' - zo moge het zijn.